

**ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาตินากาย-น้ำเทิน : กรณีศึกษาบ้านนาเมือง
เมืองคำเกิด แขวงบอลิคำไซ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**
Strategy to Conserve the Nakai-Namteun National Forest Reserve :
The Case Study of Namuang Village, Khamkert District,
Bolikhamxai Province, Lao People's
Democratic Republic

ภูโขง ปัญญาณรงค์¹ และ ผศ.ดร.พนมพร จินดาสมุทร²

Poukhong Panyanouvong¹ and Asst. Prof. Dr. Panomporn Jindasamutra²

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒนา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

² กศ.ด. (พัฒนศึกษาศาสตร์) ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาของป่าสงวนแห่งชาตินากาย-น้ำเทิน 2) สร้างยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาตินากาย-น้ำเทิน 3) ปรับปรุงและเผยแพร่ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาตินากาย-น้ำเทิน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยคัดเลือกแบบเจาะจง ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ องค์กรภาคประชาชน และตัวแทนประชาชน จำนวน 49 คน เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์ศักยภาพแบบ SWOT Analysis สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์คือ ค่าเฉลี่ย ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของป่าสงวนแห่งชาตินากาย-น้ำเทิน มีการเข้าไปใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น ทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างต่อเนื่อง สภาพปัญหา คือ การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า การล่าสัตว์ป่า การเก็บหาของป่า การบุกรุกครอบครองพื้นที่ป่า การนำสัตว์เลี้ยงเข้าไปเลี้ยงในป่า และการจับสัตว์น้ำด้วยอุปกรณ์ผิดกฎหมาย แนวทางแก้ปัญหา คือ 1) เสริมความรู้ความเข้าใจ สร้างจิตสำนึกและความตระหนัก 2) ส่งเสริมอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชน 4) อบรมเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ 5) รณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ 6) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่า 7) เข้มงวดและเคร่งครัดการใช้กฎหมาย 8) จัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านดูแลรักษาป่า 9) ให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน 10) ให้รางวัลนำจับแก่ผู้แจ้งเบาะแสการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า และ 11) การทำงานเชิงบูรณาการ ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ได้รับการวิพากษ์โดยผู้ทรงคุณวุฒิและทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง มีองค์ประกอบคือ วิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ ตัวชี้วัด เป้าหมาย กลยุทธ์ มาตรการ โดยมี 5 แผนงาน 10 โครงการ

คำสำคัญ : ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ / ป่าสงวนแห่งชาติ / สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ABSTRACT

The objectives of this study were: 1) to investigate the present state and problem of the Nakai-Namteun National Forest Reserve, 2) to create a strategy for conserving the Nakai-Namteun National Forest Reserve, and 3) to revise and disseminate strategy for conserving the Nakai-Namteun National Forest Reserve. The purposively selected sample was officers from the Government's work units, people from private sector organizations, and representatives of people, totaling 49 people. The instruments used in this study were an in-depth interview guide and a potential analysis technique through SWOT analysis. Statistics used for data analyses were mean, whereas content analysis was used for quantitative data. The findings of study were found as follows : From the current circumstances of the Nakai-Namteun Forest Reserve, the forest area has been used increasingly. The forest area, then, has been decreased dramatically and continually. The problem states were as follows :

1) cutting trees–destroying the forest on the sly, hunting wild lives, collecting or looking for the forest product, invading and possessing the forest area, bring the domestic animals to be raised in the forest, and catching water animals by outlaw equipment. An approach to solve the problems were as follows: 1) enhancing knowledge, understanding and creating conscious mind and awareness, 2) supporting and promoting the occupation that employs local wisdom, 3) promoting people’s quality of life, 4) giving a train for increasing performance efficiency to the officers, 5) making a campaign, disseminating and exercising public relations, 6) involving locals in forest management, 7) being restrictive and strict in enforcing the regulations and rules, 8) establishing a village committee to be responsible for protecting the national forest reserve, 9) providing payment and welfare to officers whose work was concerned with forest, 10) rewarding those who make a report till those who cut tree–destroy forest are arrested, and 11) working integration. The strategy has been commented by luminaries and stakeholders. The strategy is composed of these: vision, mission, strategy Issue, objectives, Indicators targets, strategies, measures, and possesses 5 action plans and 10 projects.

Keywords : Conservation Strategy / National Forest Reserve / Lao People’s Democratic Republic

บทนำ

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่ทรงคุณค่า มีความสำคัญ และมีประโยชน์ต่อการดำรงชีพของมนุษยชาติ เป็นแหล่งกำเนิด สรรพสิ่งที่มีชีวิตในโลก ป่าไม้ช่วยในการอนุรักษ์ดินและน้ำ ช่วยปรับสภาพบรรยากาศ เป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร เป็นแหล่ง ปลูกพืชของมนุษย์ เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า เป็นแหล่งท่องเที่ยว พักผ่อนหย่อนใจ เป็นแนวป้องกันลมพายุ ช่วยลดมลพิษทาง อากาศ เป็นตัวกำหนดการผลิตขั้นพื้นฐานในการพัฒนาทาง ด้าน เศรษฐกิจ สังคมและความมั่นคงของประเทศ จากคุณประโยชน์ ของทรัพยากรป่าไม้ดังกล่าว จะเห็นได้ว่าทรัพยากรป่าไม้มีความ สัมพันธ์และเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อมนุษย์และทรัพยากรอื่นๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม (กรมป่าไม้. 2551 : 45)

การสูญเสียพื้นที่ป่าไม้ก่อให้เกิดความสูญเสีย ความ หลากหลายทางชีวภาพและความสมดุลของสภาพแวดล้อม เหตุจากการเพิ่มขึ้นของประชากร การส่งเสริมการปลูกพืช เศรษฐกิจ การเลี้ยงสัตว์เศรษฐกิจ การกำหนดแนวเขตพื้นที่ป่า ไม้ชัดเจนหรือไม่ดำเนินการสร้างสาธารณูปโภคของรัฐ อาทิ เชื้อเพลิง อ่างเก็บน้ำ เส้นทางคมนาคม การทำเหมืองแร่และไฟฟ้า จากเหตุดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลกระทบในด้านต่างๆ มากมายต่อ มวลมนุษยชาติและสรรพสิ่งที่มีชีวิต ทั้งทางด้านเศรษฐกิจสังคม ความมั่นคงของประเทศและสิ่งแวดล้อม (กรมป่าไม้. 2551 : 48)

ตามยุทธศาสตร์การพัฒนาป่าไม้ ของสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว ระบุว่า พื้นที่ป่าไม้ในปี พ.ศ. 2503 มีร้อยละ 70 ของพื้นที่ประเทศ ปี พ.ศ. 2554 มีพื้นที่ป่าไม้ ร้อยละ 47 ของเนื้อที่ประเทศ (เนื้อที่ประเทศ 236,800 ตาราง กิโลเมตร) เมื่อเปรียบเทียบกับ

ข้อมูล พบว่า พื้นที่ป่าไม้ของประเทศลดลงอย่างต่อเนื่อง สาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อขยายพื้นที่เพาะปลูก การทำไม้เพื่อการส่งออกที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ การสร้าง เขื่อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า ระบบนิเวศถูกทำลายเกิดความ สูญเสียทางความหลากหลายทางชีวภาพ ปริมาณของป่าที่ใช้เป็น แหล่งอาหารลดลง สัตว์ป่าถูกล่ามากขึ้นทำให้มีปริมาณลดลง ส่งผลต่อการดำรงชีพของประชาชนรอบเขตป่า (กรมป่าไม้. 2551 : 14)

ป่าสงวนแห่งชาตินากาย-น้ำเทิน เป็น 1 ใน 21 ป่าสงวน แห่งชาติ ที่จัดตั้งขึ้นตามคำสั่งรัฐบาลเลขที่ 164/นย เป็นป่า สงวนแห่งชาติที่มีพื้นที่มากที่สุดในประเทศ ครอบคลุมพื้นที่ แหวงคำม่วนและแขวงบอลิคำไซ เนื้อที่ประมาณ 3,532 ตาราง กิโลเมตร บ้านนาเมือง มีอาณาเขตอยู่รอบเขตป่าสงวนแห่งชาติ นากาย-น้ำเทิน ประชากรตั้งถิ่นฐานอาศัยในบริเวณนี้มาตั้งแต่ บรรพบุรุษ ในอดีตวิถี การดำรงชีพเป็นแบบคนอยู่กับป่า ไม่ส่งผล กระทบที่เป็นปัญหาต่อทรัพยากรป่าไม้ แต่ปัจจุบันความต้องการ พื้นที่เพื่อเพาะปลูกเลี้ยงสัตว์เพิ่มขึ้นตามปริมาณประชากร ประกอบกับความต้องการไม้จากบุคคลภายนอก จึงเป็นเหตุให้ ประชาชนลักลอบตัดไม้ทำลายป่าเพื่อนำผลผลิตจากป่าออกไป ขาย สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว (กรมป่าไม้. 2551 : 16)

เป้าหมายเชิงนโยบายของรัฐบาลในการประกาศเป็นเขต ป่าสงวนแห่งชาติ เพื่ออนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รักษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ส่งเสริมการท่องเที่ยว และการศึกษาวิจัย โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ลดความขัดแย้งระหว่างคนกับป่าและคนกับคน ผู้วิจัยในฐานะ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานด้านป่าไม้เห็นว่า ในสภาพการณ์ปัจจุบัน

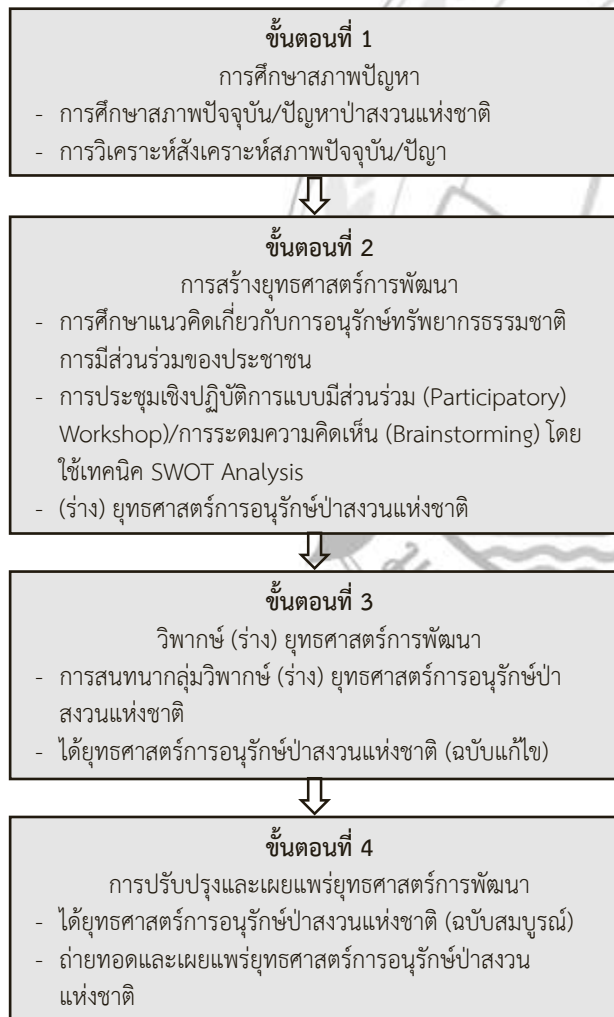

ยังไม่สามารถขับเคลื่อนนโยบายไปสู่การปฏิบัติในเชิงพื้นที่ได้อย่างจริงจัง เนื่องจากขาดการวางแผนการอนุรักษ์อย่างเป็นระบบ ขาดการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานไม่มีแนวทางในการปฏิบัติที่ชัดเจน จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะศึกษาการจัดทำยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่า โดยใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมเพื่อจะเป็นเครื่องมือกลไก ในการขับเคลื่อนนโยบายสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาของป่าสงวนแห่งชาติ นากาย-น้ำเหิน
2. เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ นากาย-น้ำเหิน
3. เพื่อปรับปรุงและเผยแพร่ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาตินากาย-น้ำเหิน

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะเวลาในการวิจัยระหว่างเดือนกรกฎาคม 2555 ถึงเดือนตุลาคม 2555 เป็นเวลา 4 เดือน

กลุ่มเป้าหมาย

ได้แก่ 1) เจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานประสานงานเมืองคำเกิด องค์การคุ้มครองแหล่งน้ำน้ำเหิน 24 คน 2) เจ้าหน้าที่ประจำสำนักงานกสิกรรมและป่าไม้ 4 คน 3) ผู้อำนวยการโรงเรียนประถมศึกษาบ้านนาเมือง 1 คน 4) ผู้นำชุมชน 7 คน 5) ตัวแทนประชาชน 33 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 69 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง

วิธีการดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันและปัญหาป่าสงวนแห่งชาติ กลุ่มเป้าหมาย 69 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการร่างยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ จำแนกเป็น 1) สภาพปัจจุบันของป่าสงวนแห่งชาติ 2) สภาพปัญหาของป่าสงวนแห่งชาติ 3) แนวทางแก้ปัญหา

ขั้นตอนที่ 2 สร้างยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ กลุ่มเป้าหมาย 69 คน ดำเนินการโดยการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม/การสนทนากลุ่ม กระบวนการสร้างยุทธศาสตร์ใช้เทคนิค SWOT Analysis

ขั้นตอนที่ 3 การวิพากษ์ร่างยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมให้ยุทธศาสตร์สมบูรณ์ถูกต้องตามหลักวิชาการ

ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงและเผยแพร่ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ โดยผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะเพิ่มเติมจากผู้ทรงคุณวุฒิ ไปปรับปรุงยุทธศาสตร์ให้สมบูรณ์ จัดทำเอกสารเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 69 คน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยมี 2 ประเภท แบ่งตามขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหา
2. ประเด็นการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อสร้างยุทธศาสตร์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ผู้วิจัยขอหนังสือราชการจากบัณฑิตวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมาย ในการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางแก้ปัญหา กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 69 คน

2. ผู้วิจัยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 69 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหาป่าสงวนแห่งชาติ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

2. วิเคราะห์ข้อมูลการสร้างยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ โดยเทคนิค SWOT Analysis และความคิดเห็นของผู้ทรงวุฒิ จำนวน 5 คน เพื่อการปรับปรุงยุทธศาสตร์ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic) และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis)

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและปัญหาป่าสงวนแห่งชาติ พบว่าปัจจุบันมีการเข้าไปใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น ทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างต่อเนื่อง สภาพปัญหา 6 ด้าน คือ 1) การลักลอบตัดไม้ทำลายป่า 2) การล่าสัตว์ป่า 3) การเก็บหาของป่า 4) การบุกรุกครอบครองพื้นที่ป่า 5) การนำสัตว์เลี้ยงเข้าไปเลี้ยงในป่า 6) การจับสัตว์น้ำด้วยอุปกรณ์ผิดกฎหมาย แนวทางแก้ปัญหา 11 แนวทาง คือ 1) เสริมความรู้ความเข้าใจสร้างจิตสำนึกและความตระหนัก 2) ส่งเสริมอาชีพภูมิปัญญาท้องถิ่น 3) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชน 4) อบรมเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ 5) รณรงค์เผยแพร่ประชาสัมพันธ์ 6) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการป่า 7) เข้มงวดและเคร่งครัดการใช้กฎหมาย 8) จัดตั้งคณะกรรมการหมู่บ้านดูแลรักษาป่า 9) ให้คำตอบแทนและสวัสดิการแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน 10) ให้อำนาจเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน 11) การทำงานเชิงบูรณาการ

2. การสร้างยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ จากกระบวนการ SWOT Analysis กำหนดปัจจัยภายในให้ค่าน้ำหนักคะแนนของจุดแข็ง (S) มาก = 3 ปานกลาง = 2 น้อย = 1 ไม่มี = 0 และค่าน้ำหนักคะแนนของจุดอ่อน (W) มาก = -3 ปานกลาง = -2 น้อย = -1 ไม่มี = 0 พบว่าค่าคะแนนการวิเคราะห์เฉลี่ย ของปัจจัยภายใน = -1.1 กำหนด

ปัจจัยภายนอก ให้ค่าน้ำหนักคะแนนของโอกาส (O) มาก = 3 ปานกลาง = 2 น้อย = 1 ไม่มี = 0 และค่าน้ำหนักคะแนนของอุปสรรค (T) มาก = -3 ปานกลาง = -2 น้อย = -1 ไม่มี = 0 พบว่า ค่าคะแนนการวิเคราะห์เฉลี่ยของปัจจัยภายนอก = +0.50 แสดงผลโดยใช้เกณฑ์วิเคราะห์ คือ กราฟ SWOT Analysis (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. 2555 : 38) พบว่า เส้นกราฟมีจุดตัดที่ช่อง จุดอ่อนและโอกาส (WO) หมายถึง ควรมีการทบทวนเพื่อแก้ไขจุดอ่อนก่อนเนื่องจากมีโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาได้ต่อไป สรุปได้ว่า ศักยภาพของชุมชน มีโอกาสที่จะได้รับการพัฒนาต่อไปได้ เนื่องจากชุมชนมีจุดอ่อนด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์แบบมีส่วนร่วม ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นหน่วยงานภายนอกชุมชนต้องเป็นหน่วยงานหลักในการเข้าไปเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจการมีส่วนร่วมให้ประชาชนมากยิ่งขึ้น ยุทธศาสตร์มีองค์ประกอบ ดังนี้

วิสัยทัศน์ : ป่าสงวนแห่งชาตินากาย-น้ำเทิน อุดมสมบูรณ์บนฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน

พันธกิจ : สร้างเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาตินากาย-น้ำเทิน ควบคู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน

ยุทธศาสตร์ : การอนุรักษ์ป่าควบคู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต

เป้าประสงค์ : 1) พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาตินากาย-น้ำเทิน ได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟู โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตประชาชนบ้านนาเมืองเมืองคำเกิด และ 3) สร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาตินากาย-น้ำเทิน

ตัวชี้วัดเป้าประสงค์ : 1) พื้นที่ป่ามีความอุดมสมบูรณ์ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของเนื้อที่ทั้งหมดที่อยู่ในบริเวณบ้านนาเมือง 2) ประชาชนบ้านนาเมือง เมืองคำเกิด มีคุณภาพชีวิตดีขึ้นตามเกณฑ์ที่กำหนด และ 3) ชุมชนมีองค์กร/เครือข่ายเชื่อมโยงความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าอย่างน้อย 2 องค์กร/เครือข่าย

เป้าหมาย : 1) ป่าสงวนแห่งชาตินากาย-น้ำเทิน ได้รับการอนุรักษ์ให้คงความอุดมสมบูรณ์ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน 2) คนในชุมชนมีส่วนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการวางแผนการจัดการคุณภาพชีวิต และ 3) ป่าสงวนแห่งชาตินากาย-น้ำเทิน มีเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการอนุรักษ์จากทุกภาคส่วน

กลยุทธ์ : 1) ฝึกระวัง คุ่มครองและฟื้นฟูป่าสงวนแห่งชาติเชิงบูรณาการ โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน
2) การพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยการมีส่วนร่วมของประชาชน และ 3) สร้างเครือข่ายความร่วมมือเพื่อการอนุรักษ์

มาตรการ : 1) ป้องกันและปราบปรามการลักลอบตัดไม้ทำลายป่า 2) เผยแพร่ความรู้และความเข้าใจแก่ประชาชน 3) ส่งเสริมคุณภาพชีวิตคนในชุมชน และ 4) สร้างต้นแบบเครือข่ายการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์ประกอบด้วย 5 แผนงาน ได้แก่

แผนงานที่ 1 แผนงานฝึกระวังและฟื้นฟู ประกอบด้วย 1) โครงการชุมชนอาสาป้องกันรักษาป่าสงวนแห่งชาติ 2) โครงการสร้างหน่วยพิทักษ์รักษาป่าสงวน และ 3) โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

แผนงานที่ 2 แผนงานสร้างเสริมจิตสำนึกและความตระหนัก ประกอบด้วย 1) โครงการอบรมราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ และ 2) โครงการอบรมเยาวชนเพื่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

แผนงานที่ 3 แผนงานสร้างอาชีพเสริม เพิ่มรายได้ ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบด้วย 1) โครงการผลิตเครื่องจักสานภูมิปัญญาบ้านนาเมือง 2) โครงการเพาะเลี้ยงสัตว์อาหารชุมชน และ 3) โครงการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่จำกัดแผนงานที่ 4 การสร้างต้นแบบชุมชนแห่งการอนุรักษ์ ประกอบด้วย 1) โครงการชุมชนต้นแบบแห่งการอนุรักษ์ “คนรักป่า ป่ารักชุมชน”

แผนงานที่ 5 การติดตามและประเมินผลยุทธศาสตร์ ประกอบด้วย 1) โครงการตรวจติดตามและประเมินผล

3. การวิพากษ์ร่างยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติในกาย-น้ำเหิน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีมติผ่านร่างยุทธศาสตร์และเสนอข้อคิดเห็นเพิ่มเติม คือ ให้นำหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้องพิจารณาให้การสนับสนุนงบประมาณ เพื่อให้ยุทธศาสตร์ได้รับการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ และควรดำเนินการทบทวนปรับปรุงยุทธศาสตร์ให้เป็นปัจจุบันเพื่อรองรับกับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องทุกปี

4. การปรับปรุงและเผยแพร่ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติในกาย-น้ำเหิน ดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมโดยกำหนดแผนงานการติดตามและประเมินผล ตามการวิพากษ์และจัดพิมพ์ยุทธศาสตร์ (ฉบับสมบูรณ์) เพื่อเผยแพร่ต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาป่าสงวนแห่งชาติ พบว่า มีการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าอย่างต่อเนื่องและมี

การบุกรุกพื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้นทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงตลอดเรื่อยมา สภาพปัญหาที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับแนวคิดของกรมป่าไม้ (2551 : 21) ที่ได้จำแนกความเป็นอยู่ของคนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับป่าไม้ คือ ใช้พื้นที่ป่าไม้เป็นแหล่งอาหาร เป็นแหล่งเพาะปลูกพืช เป็นแหล่งการเก็บหาของป่า เป็นสถานที่สำหรับเลี้ยงสัตว์ เป็นแหล่งวัตถุดิบในการสร้างที่อยู่อาศัย ใช้ประโยชน์ในการทำเครื่องมือเครื่องใช้ เครื่องเรือนและภาชนะอื่นๆ สอดคล้องกับแนวคิดของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช (2550 : 10) ที่กล่าวว่า สาเหตุปัญหาเกิดจากการเพิ่มขึ้นของประชากร การนำทรัพยากรป่าไม้ไปใช้เพื่อเพิ่มรายได้ บรรเทาความยากจน เพิ่มผลผลิตโดยขยายพื้นที่เพาะปลูกเข้าไปในป่าธรรมชาติ ประกอบกับรัฐไม่สามารถทำหน้าที่จัดการดูแลทรัพยากรป่าไม้ได้อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

แนวทางแก้ปัญหา พบว่า สอดคล้องกับแนวคิดของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช (2550 : 11) ที่กล่าวว่า การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้เป็นปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม จำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่ายในทุกโอกาสที่จะทำได้ เพื่อป้องกันมิให้มีการบุกรุกทำลายป่า ป้องกันการลักลอบตัดไม้เพื่อการค้าและอื่นๆ ที่ทำเกินกำลังผลิตของป่า ควบคุมการนำสัตว์เลี้ยงเข้าไปเลี้ยงในป่า ร่วมมือกันไม่เข้าไปดำเนินกิจกรรมในป่าจนเกินกำลังผลิตของป่า ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบกำหนดไว้ พร้อมกันนี้ยังสอดคล้องกับการวิจัยของวุฒิชัย พิรุณสุนทร (2554 : บทคัดย่อ) ที่กล่าวว่า ป่าสงวนเป็นป่าเศรษฐกิจ ผลิตผลจากป่าสามารถอำนวยประโยชน์ได้อย่างต่อเนื่อง เป็นการลดภาระค่าครองชีพของราษฎร การจัดการป่าสงวนต้องได้รับการขานรับจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยเห็นว่าควรเน้นให้องค์กรชุมชนเป็นผู้ดำเนินการ เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับป่า มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องและผูกพันกับป่า โดยมีหน่วยงานจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นผู้สนับสนุนกิจกรรมการดำเนินงาน

2. การสร้างยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติในกาย-น้ำเหิน พบว่า สอดคล้องกับแนวคิดของนันทิยา หุตานวัตร และณรงค์ หุตานวัตร (2549 : 48) ที่กล่าวว่า คุณลักษณะของกระบวนการวิเคราะห์ SWOT เป็นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกระดับ เอื้อให้สมาชิกได้ซักถามเสนอแนะ มีส่วนร่วมจัดลำดับความสำคัญของกลยุทธ์ ทำให้ทราบถึงทิศทางและแผนงานเป็นกระบวนการที่เป็นระบบซึ่งเอื้อให้เกิดการใช้เหตุผลในการคิดและตัดสินใจกำหนดกลยุทธ์ในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการ ผู้เข้าร่วมจะต้องใช้ข้อมูลในการวางแผนกลยุทธ์

ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสยาม วิชาพรหม (2552 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญต่อการจัดทำแผนชุมชน คือ ภาคประชาชน จะทำให้ได้แผนชุมชนที่มีสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ตรงตามความต้องการ และภาครัฐให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนมากขึ้น และภาคกระบวนการคัดเลือกพื้นที่ที่มีความเหมาะสม และยังสอดคล้องกับการวิจัยของชฎาพร กมลกิจไพศาล (2553 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า กระบวนการจัดทำแผนชุมชนมี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวิเคราะห์ชุมชน การวางแผนการดำเนินการ และการติดตามและประเมินผล การวางแผนใช้เวทีชุมชนให้ชาวบ้านเข้าร่วมกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และโครงการของชุมชน

การวิเคราะห์ชุมชนสามารถระบุจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค โดยพิจารณาศักยภาพชุมชนควบคู่กับประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นและข้อเสนอเพื่อแก้ปัญหา เนื่องจากชุมชนมีจุดอ่อนด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติแบบมีส่วนร่วม ดังนั้น หน่วยงานภาครัฐ จึงต้องเป็นหน่วยงานหลักในการเข้าไปเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจการมีส่วนร่วมให้ประชาชนมากยิ่งขึ้น ยุทธศาสตร์มีองค์ประกอบที่สอดคล้องกับการวิจัยของศุภศิษย์ ราชกรม (2554 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนา ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ พันธกิจ ประเด็นยุทธศาสตร์ เป้าประสงค์ ตัวชี้วัดเป้าหมาย กลยุทธ์ มาตรการ แผนงาน โครงการ และกิจกรรม สอดคล้องกับแนวคิดของเฉลียว บุรีภักดี (2548 : 28) ที่กล่าวว่า ยุทธศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการมีหลักวิชาการรองรับและเป็นหลักวิชาการที่ถูกต้องเป็นวิทยาศาสตร์ ใช้ข้อมูลสภาพจริงของท้องถิ่นนั้นมาช่วยในการกำหนดยุทธศาสตร์ข้อมูลสภาพจริงที่ถูกต้องเหมาะสมกับเรื่องที่จะทำการพัฒนา เหมาะสมกับบริบทของชุมชน ประกอบไปด้วยระบบการทำงานที่ดี วิธีการที่ดี และมีเป้าหมายปลายทางที่ดี

3. การวิพากษ์ร่างยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาตินากาย-น้ำเทิน พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม เพื่อให้ยุทธศาสตร์มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น และประสงค์ให้ยุทธศาสตร์ได้รับการขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติ เป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของกรมป่าไม้ (2551 : 32) ที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การตัดสินใจดำเนินกิจกรรม ซึ่งเป็นการตัดสินใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากทุกภาคส่วนก่อนการนำยุทธศาสตร์ไปใช้ ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จะทำให้ยุทธศาสตร์นั้นสามารถแก้ปัญหาได้เหมาะสมตรงตามเป้าหมาย

4. การปรับปรุงและเผยแพร่ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาตินากาย-น้ำเทิน พบว่า เป็นกระบวนการที่สอดคล้องกับการวิจัยของสยาม วิชาพรหม (2552 : บทคัดย่อ) ที่กล่าวว่า การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน เป็นการให้หลักประชาสัมพันธ์กระบวนการทุกขั้นตอนให้ทุกคนมีส่วนร่วมของการเป็นเจ้าของกิจกรรมชุมชน การบริหารจัดการต้องโปร่งใส มีการจัดบันทึก จัดทำบัญชีสาธารณะที่สามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา ชี้แจงได้ทุกกระบวนการและให้มีการเข้าถึงข้อมูลอย่างเสมอภาค

ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ นากาย-น้ำเทิน พบว่า เป็นการสนองตอบต่อเป้าประสงค์ของกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พ.ศ. 2551 เกี่ยวกับการคุ้มครอง การรักษา พัฒนา การใช้ประโยชน์และตรวจตราทรัพยากรป่าไม้และที่ดินป่าไม้อย่างยั่งยืน ส่งเสริมการฟื้นฟู ปลูกสร้างสวนป่า ให้ที่ดินป่าไม้เป็นแหล่งทำกิน และการใช้ประโยชน์ของประชาชนอย่างไม่ขาดแคลน การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม รักษาพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์น้ำ สัตว์ป่า ร่วมกับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมแห่งชาติ ให้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง ตอบสนองต่อความต้องการและความจำเป็นในการดำรงชีวิตของประชาชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1. หน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องควรให้งบประมาณสนับสนุนเพื่อการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ
2. ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาตินากาย-น้ำเทิน ควรได้รับการทบทวนเพื่อเป็นการปรับปรุงแผนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรประเมินผลการใช้ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาตินากาย-น้ำเทิน
2. ประเมินความพึงพอใจและความคิดเห็นของประชาชนที่มีต่อยุทธศาสตร์การพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

- กรมป่าไม้. (2551). การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแบบยั่งยืน. กรุงเทพฯ : กองอนุรักษ์ต้นน้ำ.
- แผนกสิทธิกรมและป่าไม้. (2551). กฎหมายว่าด้วยป่าไม้ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พ.ศ. 2551. สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.

กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช. (2550). ข้อมูลหน่วย
จัดการต้นน้ำ. สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ ที่ 6.

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2555). คู่มือ
การจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อการจัดการคุณภาพ
สิ่งแวดล้อมในระดับจังหวัด. กรุงเทพฯ.

เฉลียว บุรีภักดี. (2548). โครงสร้างและการทำงานของ
ยุทธศาสตร์การพัฒนา แนวการดำเนินงานหลักสูตร
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา
(ตามรอยพระยุคลบาท). เพชรบุรี : มหาวิทยาลัย
ราชภัฏเพชรบุรี.

ชฎาพร กมลกิจไพศาล. (2553). กระบวนการจัดทำแผนชุมชน
บ้านทางยาว หมู่ที่ 8 ตำบลคลองควาย อ.สามโคก
จ.ปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.
กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.

นันทิยา หุตานุวัตร และณรงค์ หุตานุวัตร. (2549). SWOT :
การวางแผนกลยุทธ์ธุรกิจชุมชน. อุบลราชธานี :
คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.

วุฒิชัย พิรุณสุนทร. (2554). ปัจจัยทางการบริหารที่มีผลต่อ
การจัดการป่าสงวนของคณะกรรมการป่าสงวนใน
พื้นที่สำนักงานป่าไม้เขตขอนแก่น. วิทยานิพนธ์
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัย
ขอนแก่น.

ศุภศิษฐ์ ราชกรม. (2554). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
ในการจัดทำแผนการจัดการทรัพยากร ชีวภาพชุมชน
กรณีศึกษา บ้านบัว ตำบลกุดบาก อำเภอกุดบาก
จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต.
สกลนคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

สยาม วิชาพร. (2552). การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมใน
การจัดทำแผนชุมชน ของเทศบาลตำบลรัตนบุรี จังหวัด
สุรินทร์. วิทยานิพนธ์ รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต.
อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.